زانكۆی سەلاحەدین- هەولێر

Salahaddin University-Erbil

ڕۆڵی ئاوەڵکارەکان لە لکاندنی دەق

(ڕۆمانی بێ سەرپەرشتان)بەنموونە

پڕۆژەی دەرچوونە

ئەم توێژینەوەیە پێشکەش بە سەرۆکایەتی بەشی (زمانی کوردی) کۆلێژی زمان کراوە، وەک بەشێک لە پێداویستییەکانی وەرگرتن بۆ بڕوانامەی بەکالۆریۆس لە بواری (زمان و ئەدەبی کوردی)دا

ئامادەکراوە لەلایەن:

دنیا طارق صديق

بەسەرپەرشتی:

پ.ی. د. مزگین عبدالرحمن

٢٠٢٢-٢٠٢٣

ناوەرۆک

بابەت	لاپەرە
پێشەکی	١
بەشی یەکەم : ئاوەڵکار و جۆرەکانی	٣
زاراوە و پێناسەی ئاوەڵکار	٣
زاراوە ی ئاوەڵکار	٣
پێناسەی ئاوەڵکار	٣
تایبەتییەکانی ئاوەڵکار	٤
پۆلێنکردنەکانی ئاوەڵکار لەزمانی کوردیدا	٤
یەکەم :ئاوەڵکار لەڕووی پێکهاتنەوە	٤
دووەم:ئاوەڵکار لەڕووی واتاوە	٧
سێ یەم : ئاولکار لە رووی ئەرکەوە	١٠
بەشی دووەم : .دەق ولکانی دەق	١٢
پێناسەو زاراوەی دەق.	١٢
تایبەتمەندیەکانی دەق	١٤
جۆرەکانی دەق	١٥
لکان	١٦
بەشی سێیەم :رۆلی ئاوەلکارلەلکانی دەق لەڕۆمانی بێ سەرپەرشتان	١٧
کورتەیەك دەرباری ئەم ڕۆمانە	١٧
ئاوەڵکارەکان لەڕۆمانی بێ سەرپەرشتان	١٩
ئەنجام	٢٥
سەرچاوەکان	٢٦

پێشەکی

١-ناونیشانی توێژینەوەکە:

ئەم توێژینەوەیە بە ناونیشانی (رۆڵی ئاوەڵکارەکان لەلکاندنی دەق لە رۆمانی بێ سەرپەرشتان)کە سەبارەت بە ئەرک و شێوازی هاتنی ئاوەڵکارکانە لە رۆمانێکی کوردیدا کە چۆن ئاوەڵکار بوونەتە هۆی پێکەوە و بەستن یان لکاندنی دەق لەم رۆمانەدا.

٢-هۆی هەڵبژاردنی بابەتەکە:

لەبەر ئەوەی کەمتر باسی دەق و رۆڵی دەق کراوە لە لکاندنی دەقەکان ناو نوسین و ئەدەبیات کوردیدا بۆیە ئەم بابەتە هەڵبژاردرا،هەروەها بەهۆی ئەوەی کە بابەتێکی زمانی و ئەدەبیە گرنگی خۆی بووە کە ببێتە هەوێنک بۆ لێکۆلینەوە پراگماتیک و شێوازگەری لە کوردیدا.

٣- رێبازی لیکۆلینەوە:

ئەم لێکۆلینەوەیە بە پێی رێبازی(وەسفی ،شیکاری) ئەنجام دراوە و باس و شرۆڤەی بابەتیک. وەکو دەق دەکات.

٤- سنور و کەرەستەی لێکۆلینەوە:

سنوری ئەم لێکۆلینەوە لە چوارچێوەی شروڤەو لیکدانەوەی هەندێ ئاوەڵکارە کە لە دەقێکی دیاریکراوی وەکورۆمانەکەدا باسی لێدەکرێت هەروەها بە کەرەستەی زمانی کرمانجی ناوەراست نوسراوە.

٥- پێکهاتەی لێکۆلینەوە:

ناوەرۆکی توێژینەوەکەم لەپێشەکی و لەسێ تەوەرە پێکهاتووە:

تەوەری یەکەم لەچەمک و پێناسەی ئاوەڵکارو تایبەتمەندییەکانی ئاوەڵکار و پۆلێنکردنی ئاوەڵکار پێکهاتوو , تەوەری دووەمیش لەدەق ولکانی دەق زاراوە وپێناسەی دەق لەگەڵ تایبەتمەندی دەق و جۆرەکانی دەق ولکان لکانی ڕێزمانی ولکانی واتایی پێکهاتوو . تەوەری سێ یەمیش لەکورتەیەک دەرباری ئەم ڕۆمانەوئاوەڵکارەکان لەڕۆمانی بێ سەرپەرشتان پێکهاتوو، لەکۆتاییدا ئەنجام و لیستی سەرچاوەی باسەکەم خستوەتەڕوو.

بەشی یەکەم : ئاوەڵکار و جۆرەکانی

١,١ زاراوە و پێناسەی ئاوەڵکار

ئاوەڵکار وەکو زاراوە:

ئاوەڵکار وەکو زارەوە:- بەتەواوی لەگەڵ مەبەست وناوەرۆکیدا گونجاوەو زاروەییکی لێکدراوە پێکهاتووەلە:وشەی ئاوەڵ(هەڤاڵ) (هەواڵ)+کار(فرمان)= ئەوەی کەلەگەڵ کاردا دێت ,هەروەك ئاوەڵناو,کە لەگەڵ ناودا دێت و وەسفی دەکات ورِوونی دەکاتەوە.(د.فەخریوموکریانی,١٩٨٢, ١٦٧)

-لەزمانی کوردیدا جگە لەزاراوەی (ئاوەڵکار) ,زاراوەکانی (ئاوەڵفرمان-ئاوەڵکار-ئادڤێرب-هاوەڵکار-هاوڵکردار) بەکاردێن.(خۆشناو, ٢٠١١، ٧٩)

پێناسەی ئاوەڵکار:

١- ئاوەڵکار: وشەیەکە,یان کۆمەڵە وشەیەك لە رِستەدا کات, یان شوێن یان چۆنیەتی یان داکۆکی ورِادەی رِوودانی کاری رِستە دیاردەخات.ئاوەڵکار وەکو بەشێك لەبەشەکانی ئاخاوتن دەژمێردرێ. (پ.د.سەعید,٢٠١٣, ٥٤)

٢- ئاوەڵکار: بەشێکە لەبەشەکانی ئاخاوتن .کەواتە وشەیە. بەلآم بە پیی خاسیەت ودەوری لەزمان ورِستە دا لە وشەکانی ترجودا دەکرێتەوە.(د.فەخری,موکریانی,١٩٨٢, ١٦٧)

٣- ئاوەڵکار: ئەوبەشە ئاخاوتنەیە کە پەیوەندی رِستەوخۆی بەکارەوە هەیە و وەسفی کات و شوێن و چۆنیەتی رِوودان ورِووداندان....ی دەردەخات.(دزەیی٢٠١٢, ٧٧)

٤- ئاوەڵکار: بەشێکی ئاخاوتنە تەواوکەری فرمانە لەرووی کات وشوێن وچۆنیەتی وچەندێتی ورادە و تەریب و ژمارەوە. واتە لەم روانەوە وەسفی فرمان دەکات .(پ.د.شوانی,٢٠١٤, ٨١)

٥- ئاوەڵکار: بەشێکە لە بەشەکانی ئاخاوتن,کە وەسفی کارێك دەکات لەرِستەکەدا چونکە کات و شوێن و چۆنیەتی و چەندییەتی کارەکە لەرِستەدا دەستنیشان دەکات,ئاوەڵکار دۆست وهاورێی کارە.(خۆشناو,٢٠١٢, ٧٩)

٢,١ :تایبەتییەکانی ئاوەڵکار:-

١-بەشێکی ئاخاوتنە.

٢-وەسفی فرمان دەکات واتە دەبێتە تەواوکەری لەرووی کات و شوێن وچۆنیەتی و هتد.

٣-دەوری لەئاستی رستەسازیدایە.

٤-ئاوەڵفرمان بەشێوەیەکی سەربەخۆ وەکو وشەیەك زۆر بەکەمی هەیە لەوشەسازیدا, واتەوشە وزیادەی ترە ئەم ئەرکە دەبینن و گرێ پێکدەهێنن ودەبنە ئاوەڵفرمان.بۆیە بیرورایەك هەیە کە ئاوەڵفرمان بەزۆری ناون یان وشەی ترن وەکو شوێن,کات,ژمارە, پلەو رادە لەئاخاوتندا بەهۆی مۆرفیمی بەند و ئامرازەوە ئاوەڵفرمان دروست دەکەن و دەبنە تەواوکەری فرمان, کەواتە وشەو گرێی ئەرکین ئەگەرچی چەند وشەیەك هەیە وەك (ئەوا, ئەوە,ئێستا, لێرە,وا, لەوێ....هتد)دەکرێت ئاوەڵفرمان بن.(شوانی,٢٠١٤, ٨٢و٨٣)

٣,١ پۆلێنکردنەکانی ئاوەڵکار لەزمانی کوردیدا

١,٣,١:ئاوەڵکار لەڕووی پێکهاتنەوە

لەڕووی پێکهاتنەوە ئاوەڵکار دابەش دەبێ بەسەر(سادە و دارڕژاو و لێکدراودا)

١- ئاوەڵکاری سادە: بەو ئاوەڵکارانەدەوترێت کە لەیەك وشەی واتاداری سەربەخۆ پێکدێت,وەك(خێرا, هێدیَ, هێمن,باش, خراپ, زۆر, فرە,ئێستا, پار,سەر,ژێر...)

(خۆشناو,٢٠١٢, ١٥٠)

٢- **ئاوەڵکاری داڕێژاوە :** بەو ئاوەڵکارانە دەوترێت,کە لە ئاوەڵکارێکی سادە لەگەڵ پێشگرێك یاخود پاشگرێك یاخود هەردووکیان پێکدێت,وەك(بێگومان,بێ شك ,بێ ناز,بەتەنیا,بە پەڵە) یاساکانی سازکردنی ئاوەڵکاری داڕێژاوە بەم شێوەیەی خوارەوەن:

١- پێشگر+ناو=ئاوەڵکاری داڕێژاوە

بە+ناز=بەناز

بە+شەو=بەشەو

٢- ناو+ پێشگر=ئاوەڵکاری داڕێژاوە

ڕۆژ+ێ=ڕۆژێ

پیاو+انە= پیاوانە

٣- پێشگر+ناو+ پاشگر=ئاوەڵکاری داڕێژاوە

بە+ پیاو+ەتی=بە پیاوەتی

بە+برا+ەتی= بەبرایەتی

٤- پێشگر+هاوەڵناو= ئاوەڵکاری داڕێژاوە

بە+ پەڵە= بە پەڵە

بە+خێرا= بەخێرا

٥- ئاوەڵناو+ پاشگر=ئاوەڵکاری داڕێژاوە

دلێر+انە= دلێرانە

مەرد+انە= مەردانە

٦- پێشگر+ئاوەڵناو+ پاشگر= ئاوەڵکاری داڕێژاوە

بە+جوان+ی=بەجوانی

بە+سارد+ی=بەساردی

٧- پێشگر+ئاوەڵکاری سادە =ئاوەڵکاری داڕێژاو

له+ژێر= لەژێر

له +ناو= لەناو(خۆشناو,٢٠١٢,لا١٥٠و١٥١)

٣-ئاوەڵكارى لێكدراو:

ئاوەڵكارى لێكدراو بەو ئاوەڵكارانە دەوترێت کە لەدوو وشە یاخود زیاتر پێکدێن .یاساکانی سازکردنی ئاوەڵكارى لێكدراو بەم شێوەیەی خوارەوەن.

١- دووبارەکردنەوە,ژمارە,ئاوەڵناو,ئاوەڵكار:

پۆڵ پۆڵ,دەستە دەستە(ناو)

دوو دوو,چوار چوار(ژمارە)

جوان جوان,ورد ورد(ئاوەڵناو)

کەم کەم,خێرا خێرا(ئاوەڵكار)

٢- دووبارەکردنەوەی وشەیەك لەگەڵ کەرەسەکانی

(او,لە,وە,بە, پشتاوپشت,دۆلا ودۆڵ,پاشەوپاش.

٣- ئاوەڵناو+بە+ناو=ئاوەڵكارى لێكدراو

پڕبەدەم, پڕبەدڵ

٤-ژمارە+ناویاخود ئاوەڵكار

یەکجار,یەکسەر,یەك شەممە

٥-وشەی(هەر)+ناو, ژمارە,ئاوەڵكار= ئاوەڵكارى لێكدراو

هەردەم,هەردوو,هەرلا.

٦-وشەی(ئەم,ئەو)+ناو=ئاوەڵكارى لێكدراو

ئەمشەو,ئەمساڵ,ئەورۆ.

٧- پێشگری(له)+سەر+ئاوەڵکاری سادە=ئاوەڵکاری لێکدراو

لەسەرلا, لەسەرپشت.

٨-ناو+ەو+ئاوەڵکاری سادە=ئاوەڵکاری لێکدراو

سەر+ەو+خوار=سەرەوخوار.

٩-وشە+و+وشە=ئاوەڵکاری لێکدراو

تێروپڕ, جاروبار.

١٠- پێشگر+ئاوەڵناو لێکدراو+ پاشگر=ئاوەڵکاری لێکدراو

بەدڵشکاوی

١١-ئاوەڵکار+ناوبەند+ئاوەڵکار=ئاوەڵکاری لێکدراو

سەر+ان+سەر=سەرانسەر

زوو+بە+زوو= زووبەزوو

درەنگ +انی+ شەو=درەنگانی شەو

١٢-ئاوەڵکار+نا+ئاوەڵکار=ئاوەڵکاری لێکدراو

پارنا پێرار, دوێنێ نا پیرێ.(خۆشناو, ٢٠١٢, ١٥١و١٥٢)

١..٣,٢ : جۆرەکانی ئاوەڵکار

ئاوەڵکار لەڕووی واتاوە :

ئاوەڵکار لەڕووی واتاوەدەکرێت بەم بەشانەی خوارەو.

١-**ئاوەڵکاری کاتی** : بەوئاوەڵکارانە دەوترێ کەکاتی ڕوودانی کارەکە دەستنیشان دەکات. ئاوەڵکارە کاتییەکانیش لەکرمانجی ناوەڕاستی زمانی کوردیدا بریتین لە (وا, ئێستا, بەیانی, سبەینێ, هەفتەیەکی تر, ساڵێکی تر, دوایی, دواتر, لە پاشان,,, هتد).- دوایی دەچم بۆ ئاهەنگەکە.

- ئێستا دەچم بۆ زانکۆ.(خۆشناو, ٢٠١٢, ١٤٤) .

٢-**ئاوەڵکاری شوێنی**: بەو ئاوەڵکارانەدەوترێت کەشوێنی ڕوودانی کارەکە دەستنیشان دەکەن ئاوەڵکار شوێنییەکانیش لەکرمانجی ناوەڕاست زمانی کوردیدا بریتیین لە (سەر,ژێر,ڕاست,چەپ, لەسەرەوە, لەخوارەوە, لەژێرەوە,لا,..هتد.

- نەسرین لەژێر دارەکە خەوتووە.
- ئازاد لەسەرەوە دانیشتووە.(خۆشناو,٢٠١٢, ١٤٥)

٣- **ئاوەڵکاری چۆنیەتی**: بەوئاوەڵکارانە دەوترێت کەچۆنیەتی ڕوودانی کارەکە دەستنیشان دەکەن,ئاوەڵکاری چۆنیەتیش لەکرمانجی ناوەڕاست زمانی کوردیدا بریتیین لە (جوان,خراپ,خێرا,چاك,باش,..هتد).ئاوەڵکارە چۆنیەتییەکان لەبنەچەدا ئاوەڵناوی چۆنیەتین,لەحاڵەتێکدا دەبنە ئاوەڵکاری چۆنیەتی ئەگەر لە ڕستەدا وەسفی کاربکەن , هەروەك لەم نموونانەی خوارەوە دەردەکەون- جوان کچێکی قەشەنگە-ناو

-ڕێزان جوانە- ئاوەڵناوی چۆنیەتی. -هۆزان جوان دەڕوات- ئاوەڵکاری چۆنیەتی(خۆشناو,٢٠١٢, ١٤٦)

٤-**ئاوەڵکاری چەندێتی**: بەو ئاوەڵکارانە دەوترێت کە چەندێتی ڕوودانی کاری ناو ڕستە دەستنیشان دەکەن .ئەووشانەی بۆمەبەستی ئاوەڵکاری چەندێتی لەکرمانجی ناوەڕاست زمانی کوردیدا بەکاردێن بریتین لە :(زۆر,کەم,کەمێك,تۆزێك,فرە,گەلێك,گەلێ,وەکو.,-سارازۆرخێراهات.

-نانەکەم تۆزێك خوارد.(خۆشناو,٢٠١٢, ١٤٧).

٥- **ئاوەڵکاری نەرێنی (نەفی)**: ئەو ئاوەڵکارەیە کە نەرێنی کارەکە دەستنیشان دەکات.ئەو وشانەی بۆمەبەستی ئاوەڵکاری نەرێنی لە کرمانجی ناوەڕاستی زمانی کوردیدا بەکاردێن بریتیین لە (هەرگیز,هەرگیزاوهەرگیز,بەهیچ ڕەنگێك,بەهیچ شێوەیەك,..هتد).

-هەرگیزناچمە ئاهەنگەکە.

-بەهیچ شێوەیەك كارناكەین.(خۆشناو,٢٠١٢, ١٤٨)

٦- **ئاوەڵکاری جەختکردن(دڵنیایی):** بەو ئاوەڵکارانە دەوترێت .کەجەخت لەسەر ئە نجامدان و جێبەجێکردنی کارەکە دەکات.ئەو ئاوەڵکارانەی, کەبەمەبەستی جەختکردن لەکرما نجی ناوەڕاست زمانی کوردیدا بەکاردێن .بریتین لە(هەر,هەڵبەت,بێشك,بێ سێ و دوو,بێگومان)

- هەردەچم بۆ سەیران.
- بێگومان لەشەڕەکە سەردەکەوین.(خۆشناو,٢٠١٢, ١٤٨)

٧- **ئاوەڵکاری دووبارەکردنەوە:** بەو ئاوەڵکارانە دەوترێت کە دووبارەکردنەوەو دووپاتکردنەوەی کارێك ڕادەگەیەنن.ئەو وشانەی کەبۆ مەبەستی ئاوەڵکاری دووپاتکردنەوە لە کرما نجی ناوەڕاست زمانی کوردیدا بەکاردێن بریتیین لە :
(دووبارە,دیسان,سەرلەنوێ,جارێکی دێ,جارێکی تر,..)

- دیسان وانەکە دەستی پێکرد.
- دووبارە دەچێتەوە گەشتەکە.(خۆشناو,٢٠١٢, ١٤٨)

٨- **ئاوەڵکاری هۆ ومەبەست:** بەو ئاوەڵکارانە دەوترێت کەهۆی ڕوودانی کارێك لەگەڵ مەبەست لەجێبەجێکردنی کارێك دەخەنە ڕوو,ئەو وشانەی کە بۆ مەبەستی ئاوەڵکاری هۆ و مەبەست لە زمانی کوردیدا بەکاردێن بریتیین لە :(لەبەرئەوەی,لەبەرئەوە,چونکە,بەخۆرایی,بەئەنقەست,لەبرسا,لەترسا...)

- پیرەمێردەکە لەداخا مرد.
- منداڵەکەلەبرسا مرد.(خۆشناو,٢٠١٢, ١٤٩) .

٩- **ئاوەڵكاری ڕێكخستن**: بەو ئاوەڵكارانە دەوترێت کەشێوە وجۆری جێبەجێكردنی کارەکە دەخاتە ڕوو,ئەو وشانەی کە بۆ مەبەستی ئاوەڵكاری ڕێكخستن لە کرمانجی ناوەڕاستی زمانی کوردیدا بەکاردێن, بریتیین لە :(مەردانە , پیاوانە, ژنانە, منداڵانە, گورگ ئاسا, تاقم تاقم, کەم کەم, دەستەدەستە)

-ئێمە لە ماڵەوە بەگشتی کار دەکەین.

-نیوەڕۆ بەدوو قۆڵی نان دەخۆین.(خۆشناو, ٢٠١٢, ١٤٩)

٣,٣,١ :ئاوەڵكار لەڕووی ئەرکەوە

لەڕستەدا ئاوەڵكار دەتوانێ ئەرك ببینێ, بەڵام ئەرکەکانی دیاریکراوە, کەبەم شێوەیەی خوارەوەی

١,٣,٣,١-ئاوەڵكار دەبێتە تەواوکەری کار, جا کارەکە ڕابوردووبێ یا ڕانەبوردوو یا فەرماندان.

-ئازاد خێرا ڕۆیشت. خێرا :ئاوەڵكاری چۆنیەتی تەواوکەری کاری ڕابوردوو

ڕۆیشت :کاری ڕابوردوو

-ئازاد خێرا دەڕوات. خێرا :ئاوەڵكاری چۆنیەتی تەواوکەریکاری رانەبوردوو

دەڕوات :کاری رانەبوردوو.

-ئازادخێرابڕۆ. خێرا :ئاوەڵكاری چۆنیەتی تەواوکەری کاری فەرمادان

بڕۆ :کاری فەرماندان

٢,٣,٣,١-ئاوەڵكاری دەبێتە تەواوکەری ئاوەڵكارێكی تر یاچەند ئاوەڵكارێكی تر...و بەیەکەوە فریزی ئاوەڵكاری سازدەکەن. وەکو

-ئەلەند زۆر خێرا ڕۆیشت.   زۆر:ئاوەڵكاری چەندێتی   خێرا :ئاوەڵكاری چۆنیەتی

فرێزی ئاوەڵكاری

-ئەلەندگەلێك درەنگ هاتەوە. گەلێك:ئاوەڵكاری چەندێتی   درەنگ:ئاوەڵكاری كاتی

فرێزی ئاوەڵكاری (خۆشناو,٢٠١٤,١٢١)

٣,٣,٣,١- ئاوەڵكار دەبێتە نیهاد,ئەگەر هاتوو كاری (ڕابوردوو,رانەبوردوو,فەرمانداان)لەنێو ڕستەنەبوو,واتەكارینا‌تەواو لەڕستەدا هەبێت.كارەناتەواوەكانیش لەزمانی كوردیدا لەبنەغەدا لەچاوگی(بوون)وەرگیراون,كەبەهۆیەوە بۆكاتی ڕابوردوو(بوو)بەكاردێت,بۆكاتی ئێستا(ە) بەكاردێت وبۆ داهاتوو,ڕەگی(ب) بەكاردێت.

-دوێنێ هەینی بوو.   دوێنێ:ئاوەڵكاری كاتی(نیهاد)

بوو:كاری ناتەواوە بۆكاتی ڕابوردوو.

-سبەینێ درەنگ بوو.   سبەینێ:ئاوەڵكاری كاتی (نیهاد)

بوو:كاری ناتەواوەبۆ كاتی ڕابوردوو

ئەمڕۆ شەممەیە.   ئەمڕۆ: ئاوەڵكاری كاتی (نیهاد)

ە:كاری ناتەواوە بۆ كاتی ئێستا. (خۆشناو ,٢٠١٤,١٢٢)

٤,٣,٣,١-ئاوەڵكار دەبێتە گوزارە,دیسانەكە گەر هاتوو كاری ناتەواو لەڕستەدا هەبوو...

-علی گەلێك درەنگە..   درەنگ: ئاوەڵكاری كاتی, تەواوكەری كاری ناتەواو,گوزاریە.

ە:كاری ناتەواوە بۆكاتی ئێستا.

-سبەینێ درەنگ بوو.   درەنگ: ئاوەڵكاری كاتی ,تەواوكەری كاری ناتەواوە,گوزاریە.

بوو:كاری ناتەواوەبۆ كاتی ڕابوردوو. (خۆشناو ,٢٠١٤,١٢٣)

بەشی دووەم :دەق ولکانی دەق

١,٢: پێناسەو زاراوەی دەق.

زاراوەی دەق:زانستی دەق زاراوەیەکی تازە نییە (فۆرمالیستە رووسەکان)لەبیستەکانی سەدەی نۆزدەم بەکاریان هێناوە بەزاراوەی جیاواز, بۆنموونە:(جاکۆپسن)زاراوەی (زانستی ئەدەبی) بەکارهێناوە و دواتریش هاورێکەی (ئینخباوم)لەگوتارێك بەناونیشانی (تیۆری رێبازی فۆرمالیستی)هەمان زاراوەی بەکارهێناوە, زاراوەی دەق (text) بەکاردێت بۆنرخێکی دیاریکراو لەزمانەوانیدا ,لێکولێنەوە لەگونجان و رێکەوتنی نێوان کەرستەکان دەکات, دەق گوتارێکی نوسراوەو لەدەوری دەوروبەرە رەسەنەکەی بلاودەکرێتەوە ,بۆیە پێویستە مامەڵەیەکی سیمانتکی لەگەڵ بکەین.(دزەیی,٢٠٢١, ٩٣)

دەق پێناسەی جۆراوجۆری بۆکراو , وەك هەموو زاراوەیەکی تری زمانەوانی لەدوو روانگەوە:

١,١,٢:ئەوانەی جەخت لەسەرروخسارو دەق دەکەن:

ئەم پێناسانە دەگرێتەوە کە گرنگی بەلایەنی روخسار دەدەن و ناوەرۆك فەرامۆش دەکەن:

-**برینکر**: پەیوەندییەکی بەیەکداهاتووی نێوان رستەکانە.

- **هالیدای**:هەموو بەدوایەکدا هاتوویەکی رستەدەگرێتەوە کە پەیوەندییەك بەیەکەوەیان دەبەستێتەوە.

تودۆرۆڤ: دەق پێکهاتەیەکی سەربەخۆیی داخراوە لەکۆمەلی رستە پێکهاتووەو واتایەکی روونی هەیە. **هاروگ**: پەیوەندییەکی بەدوایەکداهاتووی ئاسۆییە, کە پەیوەندی رستەسازی دیاردەکات. (دزەیی,٢٠٢١, ٩٤)

٢,١,٢ :ئەوانەی جەخت لەسەر ناوەڕۆك دەكەن:

ئەو پێناسانە دەگرێتەوە,كەگرنگی بەلایەنی ناوەڕۆك واتە واتا یان روخسار و ناوەڕۆك بەیەكەوە دەدەن:

-**ڕۆلان بارت**: پێی وایەدەق چنراوێكە لەكۆمەڵێ یەكەمی واتادارو خاوەن چەمك پێكهاتووە.

-**بول ریكور**: گوتارێكی چەسپێنراوە بەنوسین.

-**دیبوگراند**:هەموویەكەیەكی قسەیە,كەخزمەت بە مەبەستێك دەكات.

-**شمیت**:بەشێكە و بابەتێكی تەوەرەیی دیاردەكات و ئەركی را پەڕاندن دەگرێتە ئەستۆ.

- **محمد** مفتاح: تۆماری ڕووداوێكی قسەیە و ئەركی جۆراو جۆری هەیە.

٢,٢ :لێرەدادەتوانین بڵێن دەق چەند تایبە تمەندییەكی هەیە,كە بریتین لە:

أ-تۆمارێكی قسەیە:واتە وێنەیەكی فۆتۆگرافی یان نیگار نییە هەرچەندە نوسەرپشت بە وێنەی نوسین و ئەندازە دەكات لەشیكردنەوەدا.

ب- ڕووداوە: واتەلەكات وشوێنێكدا ڕوودەدات وخۆی دووبارە ناكاتەوە وەك مێژوو.

ج- گەیەنەرە: ئامانجی گەیاندنی زانیاری و زانست و تاقیكردنەوە بۆ وەرگر.

د- ئاوێتەییە: پەیوەندی دروست دەكات نێوان تاكەكانی كۆمەڵ و پارێزگاریش لیدەكات.

ه- داخراوە: واتە سەرەتا و كۆتایی هەیە.

و-بەرهەم هێنەر:خۆرسك نییە, بەڵكو بەرهەمی ڕوودانی مێژوویی و دەروونی زمانییە و ڕوودانی تریشی لێدەبێتەوە.(دزەیی,٢٠٢١, ٩٥)

٣,٢:تایبه تمەندی دەق :

(دییوجراند)چەند پێوەرێکی بۆدەق داناوە کە بریتین (٦)لە :

١,٣,٢-رێکەوتن: پابەندبوونی دەقە بەیاسا لێکسیکییەکان و رێزمانییەکان و وشەیی رۆنانییە باوەکانە لەرێگای پەیوەندی ئاسۆیی بەواتایەکی تر دەتوانێت بڵێین رێکەوتنی یەکە بچووکەکانە وەك وشە لەگەڵ وشەیەکی تر بۆدانەی گەورەتر وەك گرێ ورستە,

بە پێی یاسا رێزمانیەکان.

٢,٣,٢- لکاندن وگونجان: پەیوەندی دەق دەگرێتەوە لە ڕووی واتا و بیرۆکە,واتە پەیوەندی چەمکییەکانی نێوان وشە و رستەکانی دەگرێتەوە,کە دەبێت پەیوەندییەکی تەواویان بەدەقەوە هەبێت,لکاندنەکان لەچەند روویەکەوە دەبێت:

١- بنەما لۆجیکییەکانی:وەك هۆیی و گشتی و تایبەتی ...هتد.

٢- زانیاری دەرباری رێکخستنی روداوەکان و کارەکان و بابەتەکان و هەڵوێستەکان...هتد.

٣- هەوڵدان بۆ پتەوی لەرێگای ئەزموونی مرۆڤایەتی.

٣,٣,٢- مەبەست: پەیوەستە بەبەرهەم هێنەری دەق و مەبەست و ئامانجی لەدەقەکە,دەبێت کۆمەڵە رووداوەکانی دەق تەواوکەری یەکتربن بۆ خستنەرووی بەرهەمهێنەری دەق.

٤,٣,٢- پەسندی: پەیوەستە بە گوێگر یاخوێنەری دەق وهەڵویستی لەکاتی وەرگرتنی دەقەکە,بێگومان رێکی و گونجان لەنێو کەرستەکان وا دەکات لای خوێنەر پەسند و گونجاوبێت.

٢,٣,٥- راگەیاندن :بڕی ئەو زانیارییەی کە دەق دەیدات بە خوێنەرەکەی لەرووی زۆری و کەمیەوە.

٢,٣,٦- هەڵوێست :بنچینەی هەڵوێست لەسەر ئەوە بەندە تا چ رادەیەك دەق گونجاوە لەگەڵ پێویستی خوێنەر و دەوروبەر گشتی,دەتوانین بڵێن تایبەتە بەو بنەمایانەی کە وا لەدەق دەکات پەیوەندییەکی پتەوی بەهەڵویستی رووداوەکان هەبێت.ئەم بنەمایە گرنگترین بنەمایە چونکە دەق دەخاتە چوارچێوەی گەیاندن و کۆمەڵ.

٢,٣,٧- دەق ئاوێزان : تایبەتە بەو بنەمایانەی کەوادەکات سوود وەرگرتن لەدەق بەپێی زانیاری رابردووبێت,واتە بریتییە لەوکەش و هەوایەی کە دەقەکان تیایدا بەیەك دەگەن, (لەسەرخوێنەریش پێویستە ئاگاداری ئەو دەقانە بێت کە پێش ئەو کەوتوون یان هاوکات لەگەڵی دەق ئاوێزان چەند روویەکی هەیە وەك:دەقی ئامادە نەبوو,جێگرتنەوەولابردن و دەوروبەر و وەرگر).(دزەیی,٢٠١٤,٤٦)

٢,٤:جۆرەکانی دەق :

دەق کردەیەکی گەیاندنی زمانی وکۆمەلایەتییە, پەیوەنییەکی پتەوە کە بەدوای یەکداهاتووەکانی بەیەکەوە دەبەستێتەوە :(دەق مەبەست دەگەیەنێت و کاریگەری دەکەوێتە سەرو کاریگەریش دەکاتە سەرخوێنەر.دەق چەندجۆرێکە,ستانلی فیش و امبریتۆ ایکۆر دەق دابەشی دووجۆر دەکەن :

١,٤,٢-دەقی کراوە(open text) :- رۆڵێکی گرنگ وکاریگەری خوێنەر دەوێت تادەقەکە تەواوبێت,ئەم دەقە سەرچاوە و وەرگر واتا دیاریکراو ئەم دیاریکراوەی وات ئەوە ناگەیەنێت کەفرە خوێندنەوە نییە ولێکدانەوەی زیاتری بۆناکرێت.(دزەیی, ٢٠٢١, ٩٩)

٢,٤,٢-دەقی داخراو(closed text):- رووبەرێکی فراوان ناداتە خوێنەر بۆ جوولانەوەی, چونکە تەنها یەك خوێندنەوەی هەیە.(فالیری)پێی وایە, واتایەکی راستەقینەی دەق نییە,واتای دەق پەیوەیستەبەخوێنەرەکەی بەراست و بەهەڵە, جا ئەگەر خوێندنەووەکە هەڵەبوو ئەوادەقەکە داخراو دەکات وبوار بۆ تێبینی و پرسیار ناهێڵێتەوە, ئەگەر خوێندنەوەکەشی راست بوو ئەوا جوانی دەقەکە دەخاتە روو و شیکدەکرێتەوە وخوێندنەوەی جیاجیای بۆ دەکرێت.رۆلان بارت پێی وایە خوێندنەوەی دەق نایەتەدی تاکو رێکی و گونجانی هێما و نیشانەکان ئە نجام نەدرێت, کە کۆنترۆلیٚ واتا دەکەن)و بریتیین لە:(رێکی لێکدراوە,رێکی واتا,رێکی هێما,رێکی رووداو,رێکی کەلتوری), بەم پێیەکراوەیی داخراوی دەق پەیوەیستە بەداهێنەرو رێکییە داهێنراوەکان.(دزەیی, ٢٠٢١, ٩٩).

٥,٢:لکان

لکان چەمێکێکە ئاماژە بە پەیوەندییە رێزمانی و لێکسیکییەکانی دەقێك دەکات(رەحیم سورخی) ,یان کۆی ئەوپەیوەندییە رێزمانی وفەرهەنگیانەی ناو دەق لەخۆدەگریٚ ,کەوادەکات رستەکانی ناودەقێك بەیەکەوە بلێنریٚ و وەك یەکەیەکی یەکپارچە ویەکگرتوو دەریان بخات.بە بۆچوونی هالیدەی ,ئەو پەیوەندییە رۆڵی سەرەکی دەگێری. لەبەیەکەوە گرێدانی پارچەکانی دەق. وەك لکانی ڕستەکان بۆ پەرەگراف ودەق وتێکهەلێکشانی گوتن وگفتۆ لەبنەڕەتدا لکان چەند جۆرێکی هەیە , کەبریتین لە(لکانی ڕێزمانی,لکانی دەنگی ,لکانی وشەی).(عومەر,٢٠١٧، ١٨١) .

٢,٥,١-لكانی ڕێزمانی : یەکێکی تر لەڕێگەکانی لکان لەناو دەقدا, لکانی ریزمانییە, ئەویش بەهۆی ئەوکۆد و ئامرازە ڕێزمانییانەوە دەبێ, کەقسەکەر یاخود نووسەر وخاوەن دەق بۆلکانی ڕستەکانیان پێکەوە بەکاریان دەهێنن ,لەهەمان کاتیشدا گوێگران و خوێنەرانیش چاوەڕانی ئەوەن ,بەهۆی ناسینەوەی ئەوکۆد و ئامرازە ڕێزمانییانەی بەکارهاتوون, دەقێکی لکێنراوەو تۆکمە بکەوێتە بەرگوێ و بەرچاویان.(عومەر,٢٠١٧, ٥٧)

٢,٥,٢-لکانی واتایی : بەیەکێك لەکلیلەکانی ناودەق دادەنرێ, کە شۆر دەبێتەوە بەناو پارچەکانی دەقێك, یەکە وبیرۆکە پچرپچڕەکان بەیەکدەگەێنێ وتێکهەڵکێشی یەکتر دەکات. واتە بەردەوامی ناوخۆی دەقەکەبەشێوەیەکی نادیار لەڕووی واتاییەوە دەگرێتە ئەستۆ,بە پێچەوانەی پەیوەندی لکانە, چونکە لکان لەڕێگەی پەیوەندییە,ڕێزمانییەکان و وشە لێکسیکیەکانەوە یەکەکان بەیەکەوە دەلکێنێ. کەچی ئەویان درێژە پێدری بیرۆکە واتاییەکانی ناو دەقە بەو ڕێگانەی خوارەوە.

١-بنچینە لۆژیکییەکان : واتەلەڕێگەی هۆکاری هاتنەئارایی و بەئە نجام گەیاندن.

٢-زانیاری لەسەر ڕێکخستنی ڕووداوەکان وکارەکان بە پێی بابەت و دەوروبەری دەقەکە.

٣ - زانیارییە پێشینییەکان.

بەشی سێیەم :ڕۆلی ئاوەلکارلەلکانی دەق لەڕۆمانی بێ سەرپەرشتان

١,٣ : کورتەیەك دەرباری ئەم ڕۆمانە

ئەم ڕۆمانە باسی کوڕێك دەکات کە ناوی(بیژەنە) دایکی مردووە لەلای باوك و دا پیری ژیان بەسەردەبات, ڕۆژێکیان لەکتێبخانە کتێب دەخوێنێتەوە باوکی دێتەلای دەڵێ کوڕم بەم زووانە دبیەخاوەن دایکێکی میهربان و دڵسۆز ,ئەویش وەڵامدەداتەوە ئەو کەسەی کەتۆ بەدایکێکی میهربان و دڵسۆز ناوی دەبەی پێ دەڵێن زردایك ,تا ڕۆژێك کە لە قوتا بخانە دەگەڕێتەوە دەبینێت باوکی ژن دەهێنێت ,بەلام ئەودایکە زۆرخراپ دەبێت لەگەڵ بیژەن,

چەندین شتی ناخۆش بەسەر ئەو کوڕ دەهێنێت , باوکی دەڵێت واز لەقوتابخانەی بەیانیان بهێن شەوانە بخوێنە ,ڕۆژانە یارمەتی دایکت بدە ,بیژەن رازی دەبێت تا وایلێهات هەموو ئێشێك بیژەن دەیکرد, بووەخزمەتکاری ئەومالە , تاوای لێ هات ڕۆژێکی ساردبوو باوکی لەماڵ دەریکرد , کەوتەسەر شەقام ,بێ سەرپەرشتبوو تووشی زۆر ڕووداوبوو , بیژەن بڕیاری دا ئەم شارە بەجێ بلهێت بچێتە شارێکی تر, لەوێ چاوی بەکچێك دەکەوێت کە ناوی نێرگزە ,کە ماڵێکی زۆرهەژارو برسی بوون , ئەویش دەچێتە سەر دەریا چاوی بەژن و پیاوێك دەکەوێت کاتژمێری ژنەکە دەدزیت ودەداتە دایکی نێرگز تابیفرۆێشێت,قەرزەکانیان پێ بدەنەوە, بیژەن لەسایەی ئەوکاتژمێرە ١ساڵ دەچێتە گرتووخانە تووشی نەخۆشی دەبێت, کاتێك لەگرتووخانە ئازاد دەکرێت ,دەکەوێتە سەرشەقام. تارۆژێکیان تووشی پیاوێك دەبێت ,دەڵێت ئەو سندوقەم بۆ دەبێتەوە ماڵەوە, ئەویش دەچێت,ژنی ئەومالە دەلێت ئەوتۆکاردەکەی کوڕم؟ ئەویش دەڵێ بەڵێ ئەویش دەڵێ مانگانە بە٦٠ تمەن لەلای ئێمە کار بکە ,ئەویش رازی دەبێت ئەومالە زۆر ئاگاداری بیژەن دەبن ,بیژەن دەچێتەوە بۆ قوتابخانە دەست بەخوێندن دەکات لەهەموو قۆناغەکان پلەیەکی زۆرباش بەدەست دەهنێت ٤ ساڵ لەلای ئەومالە دەبێت , ئەومالە دەچنە ئەوروپا ,ئەویش لەلای ماڵێ دادوەرێك دەبێت بەبلاش ئیش بۆ ئەو ماڵە دەکات , شەوانیش دەخوێنێت پلەی سەرکەوتن بەدەست دەهێنێت , دەبێتە دکتۆر و نێرگز دەهێنتەوە لای خۆی و مارەی دەکات , نێرگز دەبێتە هاوسەری ,بیژەنیش نەخۆشخانەیەك دەکاتەو دەبێتە دکتۆرێکی سەرکەوتووە,

ڕۆمانی (بێ سەر پەرشتان) ئەو کتێبەیە کە فێری خۆڕاگری و مرۆڤبوونت دەکات ئەو کتێبەی کەوادەکا مرۆڤ هیچ کات لەژیان بێ هیوا نەبێ هیوادارم هەمووان بیخوێننەوە وتەی ئەو"منالە بێ سەرپەرشتە"ی کەبووە دکتۆر بۆ خوێندکارەکانی :هیوا کلیلی تەواوی درگا داخراوەکانی ژیانە.مرۆڤی بێ هیوا جگەلە مردوویەك هیچی دی نیە,چونکە ئەوەهیوایەکە مرۆڤ بەرەو ژیان ڕادەکێشێ. تەنانەت لە سەخترین قۆناغەکانی ژیانیشدا نابێ بێ هیوا بین,وابژین کە هەموو ئێوەیان خۆشی بوێت ئێوەش ئەوانی دیکەتان خۆشبوێ هەوڵدەن لەژیاندا پێش هەموو شتێك مرۆڤ بن.تەنیا فێری زانستیش بن چونکە زانست مرۆڤ لەقۆناغی نەزانییەوە دەبات بۆ بەرزترین قۆناغی ژیان. ,لەرێگەی خوێندنەوەی ئەم ڕۆمانە دڵت نەرمدەبێ ,ئەم ڕۆمانە فێرمان دەکات هەرچەندئەگەر کەسانی چواردەورمان هاوکارمان نەبن تەنانەت ئەگەرئازیزترین کەس نەمیش لەخۆمان نەگرن دەستی میرو ئەوین و خۆشەویستی بەسەرمان دا نەهێن و هەرچەندە بارودۆخ سادە و دژواربێ دەتوانین خۆمان بکەوینە سەرپێ ڕۆژگارکیش دادێ ئەو کەسانەی کە لەخۆیان نەگرتین داوای هاوکاری و یارمەتیمان لێ دەکەن وەکوئەو پەندی کوردیەی کە دەڵێ چیا بە چیا نەکەوێ ئادەمیزاد چاویان بەیەکتر دەکەوێتەوە.

٢,٣ ئاوەڵكارەكان لەڕۆمانی بێ سەرپەرشتان

ئاوەڵكار لە ڕووی واتاوە دەكرێت بەم بەشانەی خوارەوە:

١,٢,٣ :ئاوەڵكارە كاتییەكان لەڕۆمانی بێ سەرپەرشتان ئەمانەن كە لەخوارەوە ئاماژەی پێ دەكەم:-

(ڕۆژانە, شەوانیش, لەداهاتوو, ئێستا, سالێك, دووسالێ, لەناكاو, دواتر,بەو زووانە ,زۆر زوو, بەهار,سالێك لەمەوبەر, ڕۆژ, هەفتەیەك, ڕۆژی یەكشەممە, خولەكێك , لەوكاتەدا, هەتا عەسرێ, دەمەوخۆرئاوا, لەمەوبەر, نیوەشەو, دەمەوبەیانی, ڕۆژانی داهاتوو, زستان, دوای نیوەڕۆیەك, نیوكاتژمێرتر , سێزدە ساڵە, دوومانگ, ئێوارە, سالێ, پاییز, هاوین, لەدوێنیشەوەوە, دووڕۆژە, زوو, ڕۆژبەڕۆژ,لەبەیانییەوە, ڕۆژیدواتر, یەك خولەكی دی, ئەمشەو, كەنگی, ڕۆژێك, ئێواریەك, شەو, سەدەیەك, ماوەیەكەكە, سبەی, كۆتاخولەك, پاش یەكە هەفتە, دوای چەند دەقیقەیەك , مانگەشەو, چارەگێك...)

٢,٢,٣ :ئاوەڵکارە شوێنییەکانیش لەڕۆمانی بێ سەرپەرشتان ئەمانەن کە لە خوارەوە ئاماژەی پێ دەکەم :-

(ژوورە کە, سەر , شەقام, دەرەوە, لە بەردەم, لەتەنیـ شت, کۆڵانەکەما ندا, باڵاخا نە, بەراز بەر, دو کان, لە پیش,لە سەر شەقام لای پە نجەرە, دواوە, دەر یا, کتێبخا نە, لەنێو, پـ شت, خوارێ, ماڵ, ذ هۆم, لەنێوان, لەقەراغ حەوشەکەدا, باخ چە, لەناوەڕا ست, شار, قوتا بخا نە, لە کەناری حەو شە,لەنهۆمی خوارەوە, حەوشە, لەژێر خا کدا, گو ند, بازاڕ, ژووری م یوان, لەخوار , لەناو, فەرماذ گە , باغ , جادە ,کو چەوکۆڵان ,دەریاچەیەکی بچووك, کەناردەریا ,دەریاچە , هوتێل,گرتووخانە ,دادگە ,خوێندنگە ,گەڕەك,ڕووبار, شاخ, زانکۆ,ژووری چارەسەر, لەنزیکەوە, بن, نەخۆ شخانە, مز گەوتێکی گەورەوە, کەلاوە یەك, بینا کە, باکوری شار, بنکەی ئاسایش, گەراج, سینەما, مە یخانە...)

٣,٣,٣ :ئاوەڵکارە چۆنیەتییەکان لەڕۆمانی بێ سەر پەرشتان ئەمانەن کەلەخوارەوە ئاماژەی پێ دەکەم :-

(جوان, بەخێرایی, بەخراپی, بەهێمنی, چاکە, بە پەلە, بەباشی, بەئارامی, خێرا, بەجوانی, بەهێواشی, بەڕاستی, بەتووڕەیی, بەدڵسۆزییەوە...)

٤،٣،٣:ئاوەڵكارە ڕێكخستنەكان لە ڕۆمانی بێ سەرپەرشتان ئەمانەن كەلەخوارەوە ئاماژەی پێ دەكەم:-

(جارجار, دەستە دەستە, وردە وردە, منداڵانە , پۆل پۆل, پیاوانە, مرۆڤانەیە, كوڕانە..)

٥،٣،٣:ئاوەڵكارە نەفی و (نەرێنیەكان)لەڕۆمانی بێ سەرپەرشتان ئەمانەن كە لەخوارەوە ئاماژەی پێ دەكەم:-

(هەرگیز, هەرچییەك بێت, هەرچۆنێك بێت, لەهیچ وخۆڕایی, بەهەرشێوەیەك, هەرچییەك, هیچ كات, هیچ هیوایەك...)

٦،٣،٣:ئاوەڵكارەكانی جەختكردن و(دڵنیایی) لە ڕۆمانی بێ سەرپەرشتان ئەمانەی خوارەوەن ئاماژەی پێ دەكەم:-

(هەر, هەڵبەت, بەدڵنیاییەوە, هەرە...)

٧،٣،٣:ئاوەڵكارە چەندێتیەكان لەڕۆمانی بێ سەرپەرشتان ئەمانەن كەلەخوارەوە ئاماژەی پێ دەكەم:-

(زۆرجار,زۆر,هێندە,كەمتر,زیاتر,چەند,كەم تازۆر, دووهێندە, تارادەیەك, كەمێك, ئەوەند, زۆركەم, بڕێك, تەنیا...)

٨,٣,٣:ئاوەڵكاری دووبارەكردنەوە لە ڕۆمانی بێ سەرپەرشتان ئەمانەن كە لەخوارەوە ئاماژەی پێ دەكەم:-

(دیسان , دووبارە...)

٩,٣,٣:ئاوەڵكار ژمارییەكان لەڕۆمانی بێ سەرپەرشتان ئەمانەن كە لەخوارەوە ئاماژەی پێ دەكەم:-

(یەك, چوار, سێ, دوو, یەك,سێزدە, هەشت, دووسەدوپەنجا, سەداسەد ,یەكودوو ,

نۆونیو, حەوت , پێنج ,دە, شەش, دوازدە, پازدە ,هەزار, سی, بیستو پێنج ,سەدو پەنجا, بیست وچوار...)

١٠,٣,٣:ئاوەڵكارهۆ و(مەبەستەكان)لەڕۆمانی بێ سەرپەرشتان ئەمانەن كە لەخوارەوە ئاماژەی پێ دەكەم:-

(لەتاوبرسییەتی, لەترسان, لەبەرئەوەی, لەبرسان, تاسابوو...).

ژمارەی ئاوەڵکارەکان لە ڕۆمانی بێ سەرپەرشتان لەم خشتەی خوارەوە ئاماژەی پێ دەکەم:-

ژ	ئاوەڵکارەکان لەڕۆمانی بێ سەرپەرشتان	ژمارەی ئاوەڵکار
١	ئاوەڵکاری شوێنی	٦٥
٢	ئاوەڵکاری کاتی	٥٢
٣	ئاوەڵکاری ژمارەیی	٢٠
٤	ئاوەڵکاری چۆنیەتی	١٤
٥	ئاوەڵکاری چەندیەتی	١٤
٦	ئاوەڵکاری ڕێکخستن	٨
٧	ئاوەڵکاری نەفی (نەرێنی)	٨
٨	ئاوەڵکاری هۆ(مەبەست)	٥
٩	ئاوەڵکاری جەختکردن(دڵنیایی)	٤
١٠	ئاوەڵکاری دووبارەکردنەوە	٢

ژمارەی ئاوەڵکارەکان لە ڕۆمانی بێ سەر پەرشتان لەم هێڵکاریەی خوارەوە ئاماژەی پێ دەکەم :

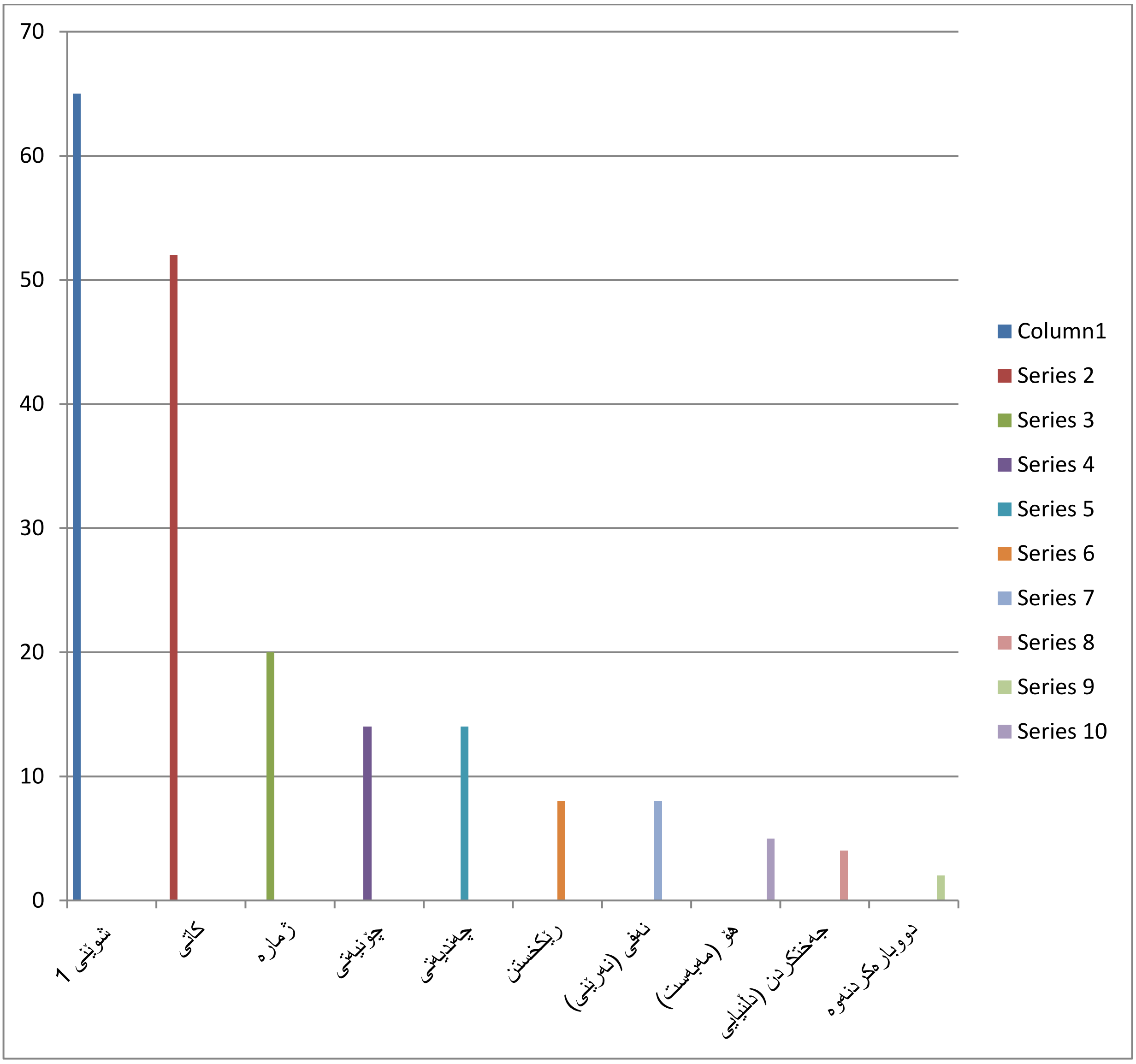

ئەنجام

لەدوو توێی ئەم باسەدا گەیشتینەی ئەم ئە نجامانەی خوارەوە:-

١-بەرزترین ڕێژەی ئاوەڵکار لەڕووی پێکهاتنەوە لەم ڕۆمانەدا ئاوەڵکاری سادەبوو ,نزمترین ڕێژەش ئاوەڵکاریی داڕێژاوە بوو...

٢-بەرزترین ڕێژەی ئاوەڵکار لەڕووی واتاوە لەم ڕۆمانەدا ئاوەڵکاری شوێنی بوو ,نزمترین ڕێژەش ئاوەڵکاری دووبارەکردنەوەبوو...

٣-ئاوەڵکارەکانی کات و شوێن و نەفی زیاتر لەسەرەتای پەرەگراف و ڕستەکان دادەهاتن.

٤-ئەو ئاوەڵکارانانەی کە ڕۆڵێکی دیاریان هەبوو لە بەستنەوەی ڕستەکان و لەنێوانیان دا دەردەکەوتن بریتین بوون لە چۆنیەتیەکان و چەندێتیەکان.

٥-ئاوەڵکاری هۆ (مەبەستەکان) زیاتر لەکۆتایی ڕستەکان دا دەردەکەوێت,

٦-ئاوەڵکاری کات و شوێن و زۆر لەناو ڕۆمانەکەدا دووبارەبووتەوە وەکو بۆ نموونە : ئێستا ٦٠ جار لەناو ڕۆمانەکەدا دووبارەبووتەوە وە ئاوەڵکاری لەوکاتەدا٧٤ جار دووبارەبووتەوە وە ڕۆژێك ٢٧ جار دووبارەبووتەوە وە, ئاوەڵکاری شوێنی لەسەر ٢٢ جار دووبارەبووتەوە, پشت ١٧ جار دووبارەبووتەوە.,لای ٣٤جار دووبارەبووتەوە,....

٧-ئاوەڵکارەکان ڕۆڵێکی ڕێزمانی و واتایی زۆریان لە لکاندنی دەقدا لە ڕۆمانەکەدا بینوە.,هەروەها بونەتە هۆیی یەکگرتویی دەق و واتا پێکەوە.

سەرچاوەکان

١-ئەمین,نوری عەلی,(٢٠١٢),ڕێزمانی کوردی ,چاپخانەی ڕۆژهەلآت,چاپی دووەم,هەولێر.

٢-خۆشناو,نەریمان عەبدوڵلا,(٢٠٠٩),بەشەکانی ئاخاوتن,چاپخانەی منارە,چاپی یەکەم ,هەولێر.

٣-خۆشناو ,نەریمان عەبدوڵلا,(٢٠١٢),ڕێزمانی کوردی(کرمانجی ناوەڕاست و کرمانجی سەروو),چاپخانەی ڕۆژهەلآت,چاپی دووەم ,هەولێر.

٤-خورشید,غازی عەلی,(٢٠١٣),ڕێزمان,بلآوکراوەی ئەکادیمیای کوردی,چاپخانەی حاجی هاشم,هەولێر.

٥-خۆشناو , نەریمان عەبدوڵلا, (٢٠١٤) , ڕێزمانی کوردی ,چاپخانەی ڕۆژهەلآت,چاپی شەشەم,هەولێر.

٦-دزەیی,عەبدوالوحید موشیر,(٢٠١٢),وشەسازی زمانی کوردی,چاپی یەکەم,هەولێر.

٧-دزەیی,عەبدوالوحید موشیر,(٢٠٢١),نیشانەو دەق و واتا,چاپی یەکەم ,هەولێر.

٨-دزەیی , عبدالواحید موشیر , (٢٠١٤) , پراکماتیکی دەق وگوتار , لەبەڕێوبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتیەکان , چاپی یەکەم , هەولێر

٩-سەعید,یووسف شەریف,(٢٠١٣),وشەسازی چالاکی لیژنەی ڕێزمان,بلآکراوەی ئەکادیمیای کوردی,هەولێر.

١٠ -شوانی ,ڕەفیق شوانی,(٢٠١٤),وشەسازی زمانی کوردی (لێکۆلینەوەیەکی تیۆری و پراکتیکی),دەزگای هەواڵ,چاپخانەی داودی,چاپی دووەم,کەرکوك.

١١-عومەر,تەلان محەمەد,(٢٠١٧),شیکردنەوەی دەقی وتارە ئاینییەکانی ڕۆژی هەینی لەشاری هەلێردا,نامەی ماستەر,کۆلێژی زمان,زانکۆی سەلاحەددین.

١٢-عەلی,بەکرعومەر,(١٩٩٢),بەستن و کرتاندن لەکوردیدا,نامەی ماستەر,کۆلێژی ئادەب ,زانکۆی سەلاحەددین.

١٣-مارف,ئەورەحمانی حاجی ,(١٩٩٨),ڕێزمانی کوردی,دەزگای ڕۆشنبیری وبلآوکردنەوەی کوردی,چاپی یەکەم ,بەغدا,

١٤-نەسیری,قودسی نەسیری,(٢٠٢١),ڕۆمانی بیّ سەرپەرشتان,ناوەندی ڕۆشنبیری ئەدییان,چاپی پێنجەم,سلێمانی .